

Borbó a mata-degolla

Una obra aprofundeix en la repressió que Felip V va imposar a Catalunya el 1714

ARXIU

El setge que Felip V va imposar a Barcelona el 1714 (gravat) va culminar, després de la caiguda de la ciutat l'11 de setembre, amb la construcció d'una ciutadella que va arrasar el barri de la Ribera, avui rescatat pels arqueòlegs al Born (foto).

Quan semblava que tot estava dit i escrit sobre la guerra de Successió i la implantació del règim borbònic a Catalunya, el catedràtic d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona Josep Maria Torras ofereix la visió més descarnada de l'ocupació militar a Felip V contra Catalunya, obra que combina l'amenitat narrativa, tot i les llargues cites intercalades, amb una sòlida erudició, com testifiquen les gairebé 800 notes a peu de pàgina. L'autor atribueix a Felip V la voluntat de suprimir les institucions catalanes des d'un principi (i no com a represàlia de la resistència de Barcelona el 1714) amb una planificació repressora sistemàtica prèvia al Decret de Nova Planta el 1716. Aquestes són les claus.

GUERRA D'EXTERMINI. Després de la sortida dels exèrcits imperials de Catalunya, establerta al Tractat d'Utrecht (1713) i ratificada al Conveni de l'Hospitalet, el Duc d'Anjou, Felip V, amb l'ajuda del seu avi Lluís XIV, va mobilitzar 25.000 soldats espanyols i 7.000 francesos per ocupar el Principat, que no havia apostat per ell, sinó per l'arxiduc Carles d'Àustria, com a successor de la corona espanyola. Les ordres del rei al capità general, duc de Pòpuli, van ser taxatives: «*Haréis arrasar qualquier lugar murado o castillo (y) si algunos miqueletes u otra gente tubiere el bárbaro arrojo y osadia de querer defenderse [...] se les pasará a todos a cuchillo (y) se haga ahorcar a los que se defendieran, pues además de merecer este castigo como rebeldes obstinados y ladrones, convendrá se execute así para escarmiento de los otros.*» I aquest va ordenar al marquès de Ledesma, sobre els presoners: «*Haga ahorcar luego a todos los voluntarios y oficiales (y) que a los demás se les eche a galeras.*»

NOMBROSOS BOTIFLERS. Torras posa en relleu l'aspecte fratricida del conflicte, i indica els nombrosos catalans partidaris de Felip V, botiflers, que van col·laborar en l'ocupació militar i la institucionalització del nou règim. D'espies en nuclis estratègics n'hi va haver molts, com el brigadier Mugarull, pertanyent a l'estat major del general Villarreal, i el

JULIO CARBO

ESPOLIACIÓ FISCAL. La manutenció d'una descomunal presència militar intimidatòria va conduir a la imposició de contribucions especials, de caràcter confiscatori, desproporcionades amb la riquesa del país. El 1715 es va implantar el Reial Cadastre, concebut com una imposició directa que tenia per objecte gravar els ingressos, les propietats i les diverses fonts de renda i riquesa de tots els ciutadans, a excepció dels estaments privilegiats (noblesa, clero i oficials), a diferència de les anomenades rendes provincials castellanes, basades en un concepte de fiscalitat indirecta, principalment sobre els articles de consum.

Per molts autors, la introducció del cadastre és considerada com un avanç progressista. No obstant, Torras l'encerta per entendre el rebuig generalitzat dels contribuents: el cadastre no va substituir la fiscalitat indirecta preexistent, de manera que la nova fiscalitat va ser percebuda com una duplicitat abusiva i confiscatòria; a més, les autoritats borbòniques fixaven per endavant l'import total i el repartiment en funció del nombre d'habitants de cada municipi, i deixava en mans del consistori l'establiment de la quota individual, cosa que provocava moltes arbitrietats. D'altra banda, les previsions van ser clarament desorbitades i, a pesar de les rebaixes establertes en exercicis posteriors i la utilització de la força, no es van arribar a complir mai. Al contrari, van fomentar la misèria i la rebel·lia com indicava el marquès de Valdecañas: «*Si se continua en pedir estas contribuciones con execucion militar, no se conseguirá otra cosa que fomentar nueva solevación de estos rebeldes, sin conseguirse el fin de recoger ningunos caudales.*»

LA CIUTADELLA, SÍMBOL OPRESSIU. Més enllà de la seva funció militar, la Ciutadella que Felip V va aixecar a Barcelona es va concebre, segons Torras, com un monument al rei que visualitzés la submissió de Catalunya a la monarquia. Així ho escrivia l'enginyer militar Prosper Verboom: «*La fortaleza ha de servir de monumento eterno a la gloria del Rey, defensa y seguridad de su corona, y a la paz y tranquilidad de sus vasallos.*» La seva construcció va implicar destruir 38 carrers, enderrocar 1.016 edificis i expulsar 6.380 residents del barri de la Ribera, el de més dinamisme econòmic de Barcelona. Torras no dubta a assenyalar que el seu emplaçament va tenir com a finalitat la «devastació urbanística i represàlia econòmica sense precedents contra els vençuts aplicada amb la clara intenció de destruir d'arrel les bases del teixit industrial de la ciutat i, així, abatre definitivament» el seu orgull.

ANDREU MAYAYO I ARTAL
amayayo@elperiodico.com

FELIP V CONTRA CATALUNYA

Autor: Josep M. Torras i Ribé
Editorial: Rafael Dalmau
Pàgines: 408
Preu: 16 €

1714-1939

Paral·lelismes brutals

En el pròleg a *Felip V contra Catalunya* l'historiador Jaume Sobrequés compara la brutalitat de l'ocupació militar del 1714 amb la del 1939. El paral·lelisme és sorprenent i aterridor: execucions sense garanties jurídiques, exili massiu, incautacions de béns, espoliació fiscal, obsessió per l'ordre públic, pànic i delacions, resistència de partides armades o maquis, persecució de la llengua i la cultura catalanes, ferria censura, abolició de les institucions i destrucció de les senyes d'identitat. A pesar de tant odi i acarnissament, impressiona com la societat civil catalana es va refer econòmicament i va mantenir la pervivència del sentiment nacional. En ple debat de l'Estatut, la lectura del llibre de Torras és recomanable per a catalans i per a espanyols.

comerciant Pau Dalmau, que desviava els informes del seu fill, ambaixador de Catalunya a Anglaterra. Els botiflers van elaborar una llista de 100 persones que calia eliminar o pressionar amenaçant la família i confiscant-los les propietats.

La Reial Junta Superior de Justícia i Govern, òrgan transitori presidit per José Patiño, va tenir el concurs de juristes catalans com Francesc Ametller, que va abonar l'aplicació del dret de conquesta i la legitimitat per abolir el marc constitucional propi: «*Por la entrada de las armas del Rey Nro. Señor en esta capital de Barcelona (y) por su execrable felonía y obstinada resistencia (ha) perdido este Principado de Cataluña, sus leyes, constituciones, privilegios y prerrogativas.*» Amb aquestes premisses, el marquès de Castel Rodrigo va proposar sancionar la fi de Catalunya en un acte dotat de forta càrrega simbòlica: «*Me parece que para abatir por cuantas partes se pueda las esperanzas malignas de estos naturales, será conveniente que (se) haga un acto público y solemne [...] de abolición de todos los privilegios de esta ciudad y Principado [...] para que se cancelen, borren y quemem (y) que no queden memoria de ellos.*»